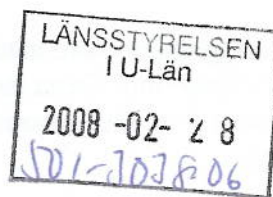

2008-01-02

Bilaga 3

Förslag

Skötselplan för naturreservatet Klackberg i Norbergs kommun

Syftet med reservatet skall vara att

- skapa ett unikt område där bevarandet av natur- och kulturlandskapet samverkar med det rörliga friluftslivet,
- bibehålla och utveckla ett unikt kulturlandskap som präglats av gruv- och jordbruksnäring,
- bevara lämningar från gruvbrytningen som pågått sedan medeltiden och där tidshorisonterna kan avläsas från den äldre tidens små och stora dagbrott till 1800-talets bevarade gruvbyggnader och djupa schakt,
- bevara de biologiska miljöer och dess arter som är typiska på kulturpräglade, kalkrika substrat,
- göra området tillgängligt för allmänheten utan att därför skada den unika natur- och kulturmiljön,
- genom information öka kunskapen och förståelsen för Klackbergs natur- och kulturhistoria.

Beskrivning av värden för bevarande se sidan 2 i beslutshandlingen.

Generella riktlinjer och åtgärder:

Klackberg har varit utnyttjat sedan medeltiden och därigenom speglar miljön samspelet mellan de geologiska, biologiska förutsättningarna och människans påverkan på dessa i ett långtidsperspektiv. Gruvnäringen skapade ett öppet industrilandskap med en mängd byggnader och stora upplagsplatser. De flesta byggnader tillkom vid slutet av 1800-talet och var i bruk ända fram till dess verksamheten lades ned på 1960-talet. Sedan dess har träd och buskar erövrat en stor del av de fd ängarna, åkrarna och arbetsplatserna för den omfattande gruvnäringen. För att bibehålla landskapets värden bör den fortsatta skötseln av området grunda sig på ett samspel mellan de biologiska och kulturhistoriska värden som finns i området. Ambitionen med skötseln är varierande. Olika åtgärder har olika hög prioriteringsgrad, vissa åtgärder är brådskande medan andra kan vänta några år utan att nämnvärd försämring inträder. Dessa överväganden skall sammanfattas i ett åtgärdsprogram som framställs av Norbergs kommun.

Gruvor och tillhörande anläggningar inom naturreservatet är fornlämningar och skyddade enligt lag (1988:950) om kulturminnen mm. Detta innebär att det krävs länsstyrelsens tillstånd för att rubba, ta bort, gräva ut, täcka över eller genom bebyggelse, plantering eller på annat sätt ändra eller skada en fornlämning.

Skötsel av skogsmark

I rekommendationerna om åtgärder för de lövdominerade skogarna/backarna återkommer gallring av det yngre lövbeståndet så att det ges förutsättningar för utveckling av vidkroniga lövträd av olika ålder. De gallrade träden och riset huggs upp och riset kan flisas. Motivet för denna åtgärd är att Klackberg sannolikt har varit under mänsklig påverkan åtminstone sedan medeltid och att skogarnas utseende och artinnehåll till stor del är skapat av människan. För att bibehålla strukturen och den biologiska mångfalden i landskapet krävs en fortsatt mänsklig påverkan. Gallringar bör inte göras för drastiskt inom varje skötselområde för då är risken stor för omfattande slyuppslag och ett stort behov av fortsatt intensiv skötsel. Anpassas gallringar och röjningar till de lokala förutsättningarna på ståndorten kan arbetsinsatsen hållas inom rimliga gränser och landskapet kan bibehålla sina värden. Man bör alltså gallra försiktigt och vid flera tillfällen. Lövträd, t ex asp, al, och björk, som skall avverkas kan ringbarkas för att minska antalet rotskott och därmed framtida röjningsinsatser. Död ved och döende grova träd lämnas i största möjliga utsträckning för att de är mycket ovanliga inslag i Bergslagen och av mycket stor betydelse för såväl insekts- som fågelfaunan.

Lövträden gynnas i reservatet och då främst de ädla trädslagen. Det innebär att gran huggs bort där den hotar lövbestånden. Inom några små områden växer gran i bestånd som kan lämnas tills de blir avverkningsmogna och därefter gynnas lövträden.

Hassel är allmänt förekommande i mälaronrådet men uppträder allt mer sällsynt i Bergslagen. Utbredningen beror troligen på klimatiska förhållanden. I Norberg är hassel inskränkt till kalkförekomster. Av den anledningen är det av stor vikt att söka bevara och utveckla hasselbestånden i Klackberg.

Skötsel av schakt, brott och brottbottnar

Då gruvverksamheten pågick i Klackberg var förekomsten av träd och buskar säkerligen ytterst sparsam. För att återskapa en känsla av områdets utseende då gruvorna var igång behöver en del schaktbranter och brottbottnar röjas fria från träd och buskar. För att den återkommande arbetsinsatsen inte skall bli allt för betungande bör ytor i anslutning till stigar och vägar, samt områden som kan skapa utblickar mot gruvområdet, sjön Noren och Norbergs samhälle prioriteras.

Skötsel av vägar, stigar och spår

Vägar, stigar och skidspår, markerade på karta, hålls öppna, jämte naturligt avgränsade vägrenar. Befintliga skidspår hålls fria från träd, trädgrenar och buskar till en bredd av 5-6 m, för att möjliggöra banläggning för skidåkning i fri åkteknik enligt Svenska skidförbundets rekommendationer. Inga markarbeten eller barkläggning och linkande får utföras där utanför. Markarbeten eller barkläggning på befintliga spår skall föregås av samråd med Norbergs kommun. Nyanläggning av spår eller breddning av befintliga spår får ej göras.

Utsiktsplatser hålls öppna. Sly röjs kontinuerligt vid dagbrottens kanter enligt karta (bilaga 3b). På flera platser är det inte nödvändigt att röra buskskiktet. Träd och buskar som står i anslutning

till byggnader eller ruiner tas bort för att undvika skador på anläggningarna samt att de framträder på ett naturligt sätt.

Eldning av ris bör inte ske inom reservatet. Riset kan flisas om körning i skog sker på frusen och snötäckt mark. Om det trots denna rekommendation anses nödvändigt att elda ris inom området bör det ske på vägarna efter samråd med reservatsförvaltaren.

Klackberg utnyttjas redan idag på ett sådant sätt att kunskaperna ökas om människors livsvillkor, markutnyttjande och teknik inom gruvnäringen från medeltid till våra dagar. Den verksamheten bör man bygga vidare på.

Karta med skötselområden bilaga 3a

Skötselområde 1

Beskrivning:

Dagbrott, schakt, brottbottnar och varp som till stor del växer igen med lövsly och gran. Inom området återfinns byggnader och lämningar från gruvverksamheten, såsom Storgruvans lave och transporttunnel, malmfickor och syll från järnväg, smedja, transformatorbyggnad och förråd, schakt och dagbrott. På ännu öppna, sydexponerade ytor återfinns bl a backglim, spåstisel, säfferot, harmynta, bergmynta, rödkämpar, rockentrav, sandtrav och svartbräken.

Mål:

Varp, rester av gruvdriftens anläggningar, såsom malmfickor och kajer, samt vägkanter hålls fria från träd och buskar. Brottbottnarna hålls fria från träd och buskar. Träd och buskar i brottkanterna kan tas bort för att öka utsikten mot brotten. Befintliga byggnader och anläggningar bevaras.

Åtgärd:

Området har tidigare varit betydligt mer öppet än idag. Därför hålls hållar, klippor, vägkanter och varp i huvudsak fria från träd och buskar. Äldre lövträd och en del hassel och andra lågväxande buskar lämnas. En spång byggs in i kalkbrottet för att undvika att kärrvegetationen trampas sönder och att besökarna leds bort från de områden med rasrisk som finns i brottet.

Skötselområde 2

Beskrivning:

Lövdominerad blandskog som sluttar mot söder med alm, asp, al, björk, sälg och gran samt hassel, måbär, try, olvon, tibast, blåsippa, liljekonvalj, trolldruva, ormbär och skogsknipprot. Rester av 1800- och 1900-talets gruvarbetsbebyggelse finns i områdets sydöstra del där också små, ålderdomliga dagbrott finns. I områdets nordöstra del, söder om den s k maskinvägen mitt emot Granrotsgruvan, finns även lämningar efter två vandringar från 1700-talet.

Mål:

Mer eller mindre gles lövdominerad skog med hassel och andra buskarter.

Åtgärd:

Ädla lövträd, hassel och sälg skall gynnas. Gran som hotar att kolonisera tas bort successivt. Gallring av det yngre lövbeståndet så att det ges förutsättningar för vidkroniga ädellövträd av olika ålder. Med hjälp av en successiv utglesning minimeras slyuppslaget. Död ved från grova träd och döende grova träd lämnas. Fallna träd som hindrar framkomligheten utmed stigar och spår upparbetas på lämpligt sätt. De gallrade träden och riset huggs upp och riset kan flisas. Inom området avlägsnas buskar och en del träd för bättre sikt in mot gruvschakt och mot sjön Noren. Bebyggelse och andra gruvlämningar hålls fria från större träd och buskar. Större träd, speciellt ädla lövträd, sparas om de inte hindrar utsikten mot schakt eller sjön Noren. Det minskar dessutom risken för slyuppslag.

Skötselområde 3

Beskrivning:

Lövskog med bl a alm, asp, al, björk och sälg samt en del barrträd. Hassel förekommer på många platser. Inom området finns lämningar efter en gruvarbetartorp, Granroten. Där växer flera kulturväxter såsom syren. Dessutom finns gles barrblandskog med lövdominerade partier med bl a björk, sälg, gran, tall, hassel, rönn och en som växer på hållmark, gruvvarp och i rasbranter. Området är åtminstone delvis starkt omvandlat genom gruvdriften och har koloniserats av växtlighet under sen tid.

Mål:

Sluten lövskog med välutvecklade hasselbestånd. Bevara lämningarna av gruvarbetarbostaden och kulturväxter.

Åtgärd:

Gynna ädellöv, ta bort merparten av granarna. Gallra uppkommande löv så att föryngring av välutvecklade träd gynnas. Med hjälp av en successiv utglesning minimeras slyuppslaget. Hassel gynnas men även t ex try, olvon och tibast. Träd – och buskskiktet glesas ut längs rutschbanan mot söder. Utsikter mot schakt och sjön Noren skapas på lämpliga ställen. Stickspåret in mot Storgruvan röjs. Gör ingen stig då det växer kattfot på det fd spåret, däremot kan man tänka sig en spång över de känsliga partierna för att växter och kulturlämningar skall kunna upplevas. Huggning måste ske på tjälad och snötäckt mark för att undvika skador på mark och vegetation. Dessutom är det nödvändigt att fälla träden med sådan teknik att omgivande träd och buskar skadas i minsta möjliga omfattning. Lämningarna av torpet hålls fria från buskar och träd.

Skötselområde 4

Beskrivning:

Gammal barrblandskog med inslag av hassel och hägg.

Mål:

Olikåldrig barrblandskog med inslag av hassel.

Åtgärd:

Enstaka granar huggs för att på sikt gynna föryngringen av lövträd. Hassel samt ädla lövträd gynnas.

Skötselområde 5

Beskrivning:

Delvis översilad våtäng.

Mål:

Översilad våtäng utan träd och buskar.

Åtgärd:

Allt sly tas bort. Årlig slåtter. Stor uppmärksamhet tas till de enstaka exemplar av majviva som ännu växer i området.

Skötselområde 6

Beskrivning:

Fd äng som fått växa igen men området har ännu en delvis halvöppen karaktär. Rójningsrösen och åkerhak vittnar om att en mindre del av området under någon period även varit utnyttjad som åker. I området finns förutom grov asp bl a alm, hägg, hassel, rönn, sälg, tibast, skogsnycklar, getrams och backskafting. Under början av 1980-talet röjdes området kraftigt med påföljande stort slyuppslag.

Mål:

Äng med äldre aspar och ädla lövträd samt hasselbuketter, skogstry, olvon och fåtaliga häggar. Alternativet kan vara lövlund med tätt krontak om ambitionen måste sättas lägre.

Åtgärd:

Frihuggning av de äldre lövträden och hasselbuskar. Föryngring av de ädla lövträden gynnas. En del välväxta buskar av skogstry, olvon och hägg sparas. Røjning av sly samt uppsamling av allt ris. Därefter årlig slåtter. Alternativet är att skapa en lövlund med tätt krontak och en gles undervegetation med buskar. Underrøjning av sly måste ske vid behov.

Skötselområde 7

Beskrivning:

Området har använts för uttransport av malm. Det har skett med järnväg. Spåren är upprivna men flera andra anläggningar finns ännu kvar såsom slaggstenskajer, malmfickor och varp. Dessutom finns lämningar och byggnader av mycket stort intresse för kulturmiljövården, Gröndalslaven med spel och maskinhus, gruvstuga, malmkross, lastkajer och jordkällare. Inom området finns dessutom växtplatser för känsliga växtarter.

Inom detta område utnyttjas marken intensivt för skidändamål, med start och målgång för Vinterstadion, konstsnöanläggning mm. För detta ändamål används motordrivna hjälpmedel såsom pistmaskin, skoter, fyrhjuling etc. I anslutning till Vinterstadion har ett antal byggnader med varierande utseende uppförts. Utmed skidspåret löper en sarg, som används för reklamtavlor för företag inom kommunen.

En samordning av olika anspråk på marken är av största vikt.

Mål:

Skydd av känsliga växtarter. Torrmarksvegetationen på öppna platser, såsom runt lastkajer, gynnas. I områdets östra del ska inrymmas parkering och informationstavlor. Besökare som inte är Klackbergsgårdens gäster skall parkera här. Avvägning mellan kulturmiljö- och fritidsintressen är väsentlig.

Åtgärd:

Buskar på öppna ytor tas bort, t ex runt lastkajer. Markarbeten i området begränsas till väg- och parkeringsområden samt befintliga skidspår.

Vintertid kan området domineras av skidintressen med därtill hörande reklam. Under mars månad monteras reklamskyltar och flaggstänger ned. En översyn av sentida tillkomna byggnader genomförs så att kulör, material och utformning samordnas.

Parkeringsplatsen iordningställs. Såriga markytor lagas, och schaktmassor tas bort, så att de smälter in i befintliga omgivningar.

Norra delen av området utgörs av relativt tätvuxen tallskog. Denna gallras så att siktlinjerna blir bättre och lämningarna efter gruvhanteringen framträder bättre.

Anordningar för rekreation och friluftsliv

Beskrivning:

Klackberg utnyttjas intensivt för natur- och kulturhistoriska studier samt fungerar som område för idrottsaktiviteter. Området erbjuder en omväxlande och särpräglad natur med ett flertal intressanta byggnader och andra lämningar från gruvbrytningen.

Övergripande målsättning:

Underlätta och utveckla möjligheterna för besökande att uppleva natur- och kulturlandskapet på Klackberg utan att förstöra den särpräglade vegetationen. Bibehålla möjligheterna för idrottsaktiviteter utan att förstöra natur- och kulturhistoriska värden.

Riktlinjer och åtgärder:

Tillgänglighet

Naturresevatet nås söderifrån från riksväg 68.

Parkeringsplats

Huvudentré till området blir i anslutning till Gröndalslaven (skötselområde 7). Denna entré placeras så att besökare vintertid inte vandrar i skidspår eller fritt över Vinterstadionområdet. Parkeringsplatsen iordningställs, området städas och information sätts upp.

Strövstigar

Ett flertal strövstigar och spår finns i området. Bruksleden passerar t ex på befintliga stigar och vägar. Några kompletterande stigdragningar och spångar kan komma att iordningställas. Stigar, broar och trappor underhålls löpande.

Motionsspår

Befintliga motionsspår kan utan hinder underhållas upp till en bredd av 2,5 m från spårens ytterkant. Markarbeten skall föregås av samråd med reservatsförvaltaren.

Eldstad

En eldplats kan iordningställas på lämplig plats. En förutsättning för att upplåta denna plats är att ved kan tillhandahållas.

Sanitära anordningar

Inga.

Renhållning

Reservatsförvaltaren svarar för eventuell städning och renhållning.

Information

Information om det skyddade området skall lämnas på informationsskyltar, som placeras på lämpliga ställen inom reservatsområdet. Information bör finnas tillgänglig i direkt anslutning till P-platsen och tillsammans med all övergripande information. Reservatsförvaltaren svarar för produktion, uppsättning och underhåll av dessa skyltar. Skyltarna utformas enligt Naturvårdsverkets anvisningar. Reservatsförvaltaren svarar för produktionen av informationsmaterial. I anslutning till informationen om reservatsområdet samlas även kommunövergripande information om Bruksleden.

Utmärkning

Reservatsområdet skall vara utmärkt enligt svensk standard (SIS 03 15 22). Reservatsförvaltaren svarar för detta.

Tillsyn

Reservatsförvaltaren ansvarar för tillsynen av reservatet.

Dokumentation

Reservatsförvaltaren skall dokumentera utförda åtgärder, eventuellt slitage, andra förändringar i naturförhållanden m.m.

Utnyttjad litteratur

- Nordin, I. 1958. I kalkmarker kring Fagersta och Norberg, ur Natur i Västmanland.
- Pettersson, I-M. 1994. Norbergs bergslag. Atlas över Sveriges bergslag. Jernkontoret, Riksantikvarieämbetet.
- Klacken, naturförhållanden och naturvärden. 1974. Länsstyrelsen i Västmanlands län.
- Klackbergsutredningen. 1984. Riksantikvarieämbetet, Vårdsektionen.
- Berg Lena. 2002. Kultur- eller naturreservat? – exemplet Klackbergsfältet i Norberg. Konstvetenskapliga institutionen Stockholms universitet.

Övrig dokumentation

- Lennartsson, Tommy 1985-09-10 Angående Klacken, Norberg. Stencil 7 sid Inventering.
- Holm, Åsa. 2002. Substratinventering av kalkbrott i Bergslagen – förekomst av livsmiljöer för kryptogamer. Inst för naturvårdsbiologi SLU 30 sid.
- Klackbergs flora. Anonym. Årtal saknas. Stencil 7 sid.
- Länsstyrelsen 1995. Förslag till beslut. Bildande av Klackbergs naturreservat, Norbergs kommun, Västmanlands län.

Kartor

- Arealavmätning, Klackberg. 1698. Lantmäteriverket, Gävle.
- Storskifte, Klackberg. 1704. Lantmäteriverket, Gävle.
- Klackbergs gruvfält 1775 av Adolf von Engeström. Riksarkivet.
- Enskifte, Klackberg 1827. Lantmäterikontoret, Västerås.
- Granrotsgruvan m fl 1847 av C F Nordensson. Riksarkivet.
- Storgruvan m fl 1848 av C F Nordensson. Riksarkivet.
- Johannisbergsgruvan 1887 av A E Fahlcrantz. Bergmästarämbetet, Falun.
- Solskensbergsgruvan 1887 av G W Lundberg. Bergmästarämbetet, Falun.
- Ekonomisk karta Norberg. 1908. Rikets allmänna kartverk.
- Laga skifte. 1948. Lantmäterikontoret, Västerås.
- Fastighetskartan 2004

Karta skötselområden

